

A modernizmus csapdái

A „modernség”, „modernizálás”, s egyáltalán: „modernnek lenni”, gyakran használt kifejezések, melyek napjaink magyar társadalmában kifejezetten pozitív mellékjellel használatosak. Mindazonáltal *László Ervin*, a magyar származású amerikai professzor már 1978-ban rámutatott egy kitűnő tanulmányában a „modernség észrevétlen avulására”, s azóta is számos jeles gondolkodó hívta fel a figyelmet az immár „izmussá” váló modernség súlyos torzításaira, káros következményeire, csapdáira.

„Miközben pluralizmusról és önmegvalósításról szól mindig a modern nóta, aközben a kemény pénzügyi és gondolkodási homogenizáció a teremtett világ valódi sokféleségének racionális tisztogatását végzi el” – írja *Tökéczki László* egyik legutóbbi publicisztikájában (*Magyar Nemzet*, 1998. június 30.). Éppen ezért nyári számunkban a modernizmus csapdáira *kutatásaink témakörén belül* mutatunk rá.

Elsőként *Mats Alvesson* és *Stanley Deetz* tanulmányát adjuk közre, némileg rövidített formában. A szerzők kitűnő áttekintést adnak a szervezetelméletek világában föl-lelhető alternatív megközelítésekről. A tárgyalt kritikai elméleti és posztmodern fejtegetések egyként utasítják el a felvilágosodás gondolatkörében gyökerező – s jó néhány hazai véleményvezető értelmiségi gondolkodásmódjában már-már dogmává rögzült – előfeltevéseket. A megalapozott és széles látószögű okfejtések számos új szemponttal gazdagítják azokat a vizsgálatokat, amelyek a társadalomban és a szervezetekben tapasztalható uralmi viszonyok leleplezését és megszüntetését célozzák. Nem kétséges, hogy a tanulmány a hazai szervezetkutatás szakirodalmát tekintve határozottan hiánypótló jellegű. A szerzők az uralkodó rendszerrel szemben kritikus beállítottságú olvasóra/kutatóra bízzák az állásfoglalást: vajon a bírálókat mely vonulatát és érvrendszerét érzi magához közelálónak, illetve – véleménye szerint – melyik irányzat mutathat kiutat a társadalmi gondolkodást és cselekvést béklyöző modernista gondolatok börtönéből.

A modernista előfeltevések romboló hatását meglehetősen absztrakt szinten tárgyaló írást egy szintén kimerítő alaposágú tanulmány követi, amely a téves közgazdasági módszertanban gyökerező gazdasági mutatók bírálatával foglalkozik. A témával már foglalkoztunk a *Kovász* korábbi számaiban, *Dabóczi Kálmán* írása most elsősorban a bruttó hazai termék (GDP) hibáiról ad áttekintést, és érzékelteti az e mutató növelésére alapozott gazdaságpolitikának társadalmi és környezeti szempontból súlyosan károsító – sőt, hosszabb távon pusztító – hatását. A „dzsidipizmus” hátterében a pénzzel és pénzben való mérés egyeduralma áll (mint a modernizmus egyik velejárója), de ennek visszasságait, zavarait, veszélyeit mindinkább megtapasztaljuk mindennapi életünkben is, mivel a pénzzel való mérés és növekedés büvöletében szorulnak a közjó és a helyes értelemben vett jólét szempontjai. *Bibó István* a pénzről szóló tanulmányában már 1941-ben rámutatott arra, hogy „a pénz körüli zavar egész erkölcsi rendünk zavara, mely nem tud világos és egyértelmű feleletet adni arra, hogy mi adja meg az ember értékét, milyen lehetőségek illetik meg az embereket a maguk értéke szerint, miben áll a méltó emberi élet, mik az érdemes emberi célok, és hogyan lehet a legszürkébb életformát is kapcsolatba hozni az értékek világával. Csak egy ilyen világ, melynek nincsenek szilárd társadalmi értékszpontjai, juthatott oda, hogy a pénzből, amely magának az értékét sem képes megragadni, »érték«-mérőt csináljon.”

A felvilágosodás nyomán terjedő materializmust és hedonizmust dicsőítő eszmék azonban nemcsak a szervezetek és a közgazdaságtan világában rombolnak. Az Altern-

csoport nem rejt véka alá azon meggyőződését, hogy a napjainkat jellemző problémák megoldásában nagy segítséget nyújthatnak a keresztény eszme- és értékrendszer alapján megfogalmazható létigazságok (bár ezek elsősorban nem hasznosságuk miatt fontosak). Csakhogy árnyaltabb képet kell kialakítanunk ezen a téren is. Megjelentek ugyanis azok a „keresztény” irányzatok, amelyek a gyökerekhez, az alapokhoz való visszatérés címén meglehetősen eltorzítják az eredeti krisztusi tanítás lényegét. *Kocsis* Tamás tanulmánya ehhez a problémakörhöz kapcsolódik, és a kereszténység úgymond modernizálásának és sikerorientálttá tételének jelenségét gazdasági szempontból elemzi. Itt jegyezzük meg, hogy – a körültekintés elvét követve – a tanulmányban foglaltak bibliai és teológiai helytállóságának független megítélésére felkértük prof. *Kocsis* Imre egy teológiai tanár urat és *Bulányi* György piarista atyát. Tartalmas észrevételeikért ezúton is őszinte köszönetünket fejezzük ki.

Zárásként Peter *Kreeft* könyvét ismerteti *Baranyi* Árpád, s ezzel a mindennapi élet etikai dilemmáinak természetébe kalauzol. A könyv szerzője meggyőzően érzékelteti, hogy a dilemmák feloldásában – napjaink relativizmust és szubjektívizmust előnyben részesítő „modernista” logikája ellenére – kiemelkedő szerepe van a keresztény gondolatkörből származó bölcsességnek.

A modernizmus veszélyeit taglaló nyári számunk bevezetőjének végén hívjuk fel a figyelmet *Molnár* Tamás elgondolkodtatóan mélyreható írására is (Magyar Szemle, 1998. 5–6. szám), amely a modernség és a posztmodern viszonyát világítja meg átfogóbb nézőpontból.

Az *Altern-csoport* tevékenységével kapcsolatos fontosabb információkat ezentúl a *Kovács* utolsó oldalán közöljük. Végezetül e helyen is megköszönjük prof. dr. *Kerekes* Sándor tanszékvezetőnek a független kutatást lehetővé tevő alkotó tanszéki légkör megteremtését és sokoldalú támogatását.

Altern-csoport